



A | obaly ze

# DŘEVA

Dřevo patří k nejstarším obalovým materiálům a je charakteristickým obalovým materiálem přepravních obalů. V minulosti byly také dlabané dřevěné nádoby jako kadlub nebo velké množství proutěných košíků a košů používány pro uchovávání a transport potravin. Později se typickým představitelem dřevěného obalového materiálu staly bedny a sudy.

Výhodou dřeva je poměrně dobrá mechanická pevnost, pružnost, tlumivý účinek při vibracích a dobré tepelně izolační vlastnosti. Nevýhodou dřeva je především velká nasákavost a možnost znehodnocení dřeva mikroby a pryskyřičnými látkami nebo tříslovinami. Do bezprostředního kontaktu přicházejí dřevěné nádoby s potravinami zejména v případě sudů nebo věder na kyselé zelí, okurky, ovocné pomazánky apod. Dřevo je proto vytlačováno nádobami z kovů a plastů, které jsou preferovány pro svou nižší hmotnost a často i cenu.

## Wooden packages

Wood is one of the oldest packaging materials and it is a typical packaging material used for transport packages. In the past carved wooden vessels, such as gouged wooden vessels or a large number of wicker baskets, were used for preserving and transporting food. Wooden boxes and barrels later became typical containers used as wood packages.

Wood has the following advantages: mechanical compactness, flexibility, shock absorbing effect for vibrations, and good isolating qualities. Wood disadvantages are its big absorbability of humidity and decomposition of wood by microbes. Resinous substances and tannin might also get into food. Food has a direct contact with wood especially in barrels or tubs for sour cabbage, fruit spreads, and suchlike.

Therefore wood is often being replaced by metal and plastic containers, which are preferred for their lower weight and also very often for their price.

↓ **Sudy transportní dřevěné, Pivovar Třeboň, 30. léta 20. století**

(v. 57 cm, prům. 42 cm; v. 48 cm, prům. 35 cm; NZM 46864, 46865)

Výroba sudů vždy patřila k náročným řemeslným pracím. Z nových sudů se nejdříve musely před použitím pro citlivější nápoje vyloužit tříslovinné a inkrustační látky dřevné hmoty.

Ze smrkového dřeva se vyráběly sudy a vědra používané na okurky, kyselé zelí, rajčata, lesní plody, rybí výrobky, ovocné pomazánky apod. Z jedlového dřeva se zhotovovaly lehké soudky. Ze štěpín smrkového dřeva se vyráběly loubkové košíky nebo krabičky. Bukové soudky se používaly na máslo, sádlo a jedlé oleje. Masivní transportní sudy, ležácké sudy a velkoobjemové kádě se zhotovovaly z tvrdého dubového (ojediněle i modřínového) dřeva a dodnes zůstávají trvalou součástí výroby vína a piva, neboť se u nich oceňuje zejména chemická intaktnost dřeva a částečná propustnost

pro kyslík. Někdy jsou také třísloviny obsažené ve dřevě nápomocny, například při zrání některých destilátů.

**Transport barrels for beer**

The production of barrels has always been a demanding craft. New barrels had to have the tannin and crust substances from wood leached out if they were to be used for more delicate beverages.

Spruce wood was suitable to make barrels and tubs, which were used for gherkins, sour cabbage, tomatoes, forest berries, fish products, fruit spreads, etc. Fir wood was used to make light firkins. Spruce wood splints were used for wooden baskets or little boxes. Beech firkins were used for butter, lard and edible oils. Massive transport barrels, hogsheads and large tubs were made from hard oak wood (sometimes also from larch wood) and they are still made today for wine or beer since the chemical intactness of wood and its partial permeability of oxygen is highly valued. Sometimes the tannin in wood helps some distilled liquors mature.

↓ **Dlabaná zásobnice na obilí - kadlub**

(v. 70 cm, prům. 62 cm; NZM Čáslav 112441)

Kadlub je dřevěná nádoba zhotovená vydlabáním ze špalku a podle velikosti sloužila k ukládání různých potravin. Do větších se dávalo obilí, mouka, luštěniny, sušené ovoce apod. Do menších zase mák, med, sádlo a další suroviny. Kadluby byly buď stojaté, anebo ležaté. Dno kadlubu se někdy zpevňovalo dřevěnou deskou. Na kadlub se nasazovalo také víko ze dřeva nebo spletené ze slámy.

**Gouged wooden vessel**

It is a wooden vessel made by hollowing a log and it was used to preserve various foods according to its size. Larger gouged wooden vessels were used to store grain, flour, pulses, dried fruit, and suchlike. Smaller ones were used for poppy seeds, honey, fat, and other raw materials. Gouged vessels were either upright or horizontal. The bottom was sometimes strengthened by a plank of wood. It also had a lid made from wood or from intertwined straws.



↑ **Požahování ležáckých sudů**

(NZM 98612)

Blazing the hogsheads



### ↓ Přepravka na pivní lahve dřevěná

(43 × 59 × 21; NZM 111940)

Přepravky sloužily k transportu i k uložení lahví, ať již plných nebo i prázdných. Umožňovaly rychlou a pohodlnou manipulaci s lahvemi, které byly chráněny před nárazy, a tedy i poškozením.

Původní přepravky na lahve, na 10, 12 i 15 kusů, byly bedničky s otevřeným vrchem, vyrobené z dřevěných prkének. Boční čela byla vyvýšená a mezi nimi byla dřevěná rukojeť. Uvnitř byla středová podélná laťka, k níž byly připevněné přepážky z tvrdého kartonu, nebo ze slabých prkének, které zabraňovaly vzájemnému kontaktu mezi lahvemi. Moderní přepravky byly lisovány z pozinkovaného plechu o tloušťce 0,6 mm, s vnitřními přepážkami buď drátěnými, nebo plastovými. Nejmodernější přepravky jsou celé vyráběné z plastu na vstřikovacích lisech.

#### Wooden crate for beer bottles

Crates were used to transport and store bottles, either full or empty. They were used for quick and easy manipulation with bottles, which were protected from bumps and therefore damage.

Original crates for bottles, which could hold 10, 12 or 15 pieces, used to have an open top and were made from planks of wood. The side parts were raised and had a wooden handle. They had a central lengthwise plank of wood inside with attached cardboard or wood partitions, which protected the bottles from mutual contact. Modern crates were moulded from galvanized metal sheets of 0.6 mm, they had inner partitions, made of either wire or plastic material. The most modern crates are made of plastic material on injections moulders.



### ↓ Dřevěná přepravka na ovoce a nízká bedýnka - platón

(d. 56 cm, v. 30 cm, š. 36 cm; d. 49 cm, v. 18 cm, š. 30 cm;

NZM 113686, 113687)

Měkké dřevo, hlavně smrkové a jedlové, vyhovovalo pro většinu druhů beden. Ze sbíjených beden se v potravinářském průmyslu používaly jemnořezné bedny pro zboží do hmotnosti do 15 kg, dále těžší přepravní bedny pro větší hmotnostní obsah a speciální bedny jako jsou klece na ovoce a zeleninu, nosiče lahví apod.

Dřevěné bedny jako transportní obaly jsou pevné a odolné proti nárazům při dopravě a manipulaci. Nejčastější tvar bedny je kvádrotvítý, který se nejlépe skladuje. U větších beden se konstrukce zpevňuje vhodně přibitými lištami, tzv. svlaky. Nechají-li se přiměřeně po stranách přečínat, mohou vázat i jednotlivé části bedny navzájem. U skládacích beden se jednotlivé stěny spojují tak, že části s účelným přesazením bednových přířežů do sebe zapadají a pevnost celého obalu se dosáhne teprve stažením naplněné bedny drátem, ocelovou páskou, popřípadě páskou z plastů (polypropylen).

Klece, bedýnky na ovoce a zeleninu se zhotovovaly z méně hodnotného smrkového, jedlového nebo borového deskového řeziva. Hmotnost prázdné bedny se pohybovala kolem 6 kg. Tyto



dřevěné přepravky začaly být vytlačovány bedýnkami z polyetylenu, které jsou hygieničtější.

Pro skladování, přepravu a prodej takových druhů ovoce a zeleniny, která nesnese plnění ve větších vrstvách, se používaly nízké bedýnky – platóny. Hlavními nosnými prvky u nich byly rohové sloupky, na kterých byly uchyceny příčné a podélné přířezy. K výrobě platónů se používaly dýhové přířezy, které se sbíjely hřebíky nebo sešivaly drátem.

#### Wooden crate for fruit and a low wooden crate

Soft wood, especially spruce and fir wood, is suitable for most types of crates. The food industry used the nailed fine-textured wood boxes for goods not heavier than 15 kg, heavier transport boxes and special boxes, such as cages, were used for fruit and vegetables, bottles, and suchlike.

Wooden boxes as transport packages are solid and resistant to shocks during transport and manipulation. The most frequent shape is a block, which is the easiest to store. Bigger crates have a reinforced construction with nailed laths, also called battens. If they are left protruding on the sides, they can be even interconnected to individual parts of other crates.

Foldable crates are constructed in such a way that the functional partitions from wooden cuts fit together and the solidity of the whole crate is reached by fastening a wire, steel strip, or a plastic (polypropylene) strip around a filled crate.



### ← Dřevěná putna a nádoba na vodu

(prům. 40 cm, v. 60 cm; v. 50 cm; š. 34 cm; NZM 41/2007, 48459)

Dřevěné škopky a putny patřily k bednářským výrobkům. Vyráběly se ze smrkového dřeva o velikostech 10 l, 12,5 l, 17,5 l, 26 l, 36 l, 60 l a 87 l v normálním provedení a v nízkém provedení po 12,5 l a 17,5 l. Kónický tvar škopků je umožňoval přepravovat v prázdném stavu zasunuté do sebe. Víka škopků měla týž průměr, jako byl horní vnější průměr škopku, takže šlo škopky zavírat přibitím víka hřebíky. Víka měla výřezy pro obě delší dužiny nesoucí ucha škopků.

#### Wooden tub and a container for water

Wooden tubs were also produced by coopers. They were made from spruce wood and they had the following sizes: 10 l, 12.5 l, 17.5 l, 26 l, 36 l, 60 l, and 87 l for the common versions and then 12.5 l and 17.5 l for the lower versions. It was possible to slide one into another for transport, when they were empty, which was made possible thanks to their conic shape. The lids had the same diameter as the upper top diameter of the tub, so that it was possible to fix them with nails. The lids had cuts for two longer staves, which were carrying the tub handles.



← **Koš používaný řezníky**

(d. 70, v. 35 cm; NZM 49180)

Koše a košíky již od začátku sloužily k transportu a ke kratšímu uchování zemědělských produktů a potravin. Proutěné koše měly ploché kruhové dno, obvykle na spodní straně zpevněné dřevěnými příčkami. Plášť koše se k hornímu okraji mírně kónicky rozšiřoval a okraj byl zesílen opleteným proutím nebo dřevěným prutem. U horního okraje bývala obvykle proti sobě dvě ucha z ohnutého proutí. Některé zásobní koše se zakrývaly dřevěným nebo slaměným víkem.

Menší košíky se zhotovovaly s jedním uchem a byly buď proutěné nebo méně často loubkové. Proutěné košíky měly kruhové dno a loubkové byly spíše protáhlé. Koše obalené pytlovinou sloužily především k přenášení surovin.

**Baskets used by butchers**

Both big and small baskets were used to transport agricultural products and foods, or store them for shorter periods. Wicker baskets had a flat round bottom, which was strengthened by wooden crossbars at the bottom part. The basket casing was slightly widened at the top edge, which was reinforced by twigs or a wood splint. The top edge had two opposite handles from bowed twigs. Some storage baskets had wooden or straw lids.

Smaller baskets were often made with one handle and they were either wicker baskets or sometimes wood splint baskets. Wicker baskets had a round bottom and the wood splint baskets were rather oblong shaped. Baskets covered by burlap were mainly used to transport raw materials.

↓ **Proutěný ozdobný košíček a loubkový košík**

(d. 42 cm, v. 30 cm; d. 55 cm, v. 30 cm; NZM E 21/2005, 22/2000)

Small basket and wood splint basket



→ **Loubková nádoba s uchy**

(v. 35 cm, prům. 30 cm; NZM E 40/2007)

Wood splint vessel with handles



↑ **Dřevěná lahev**

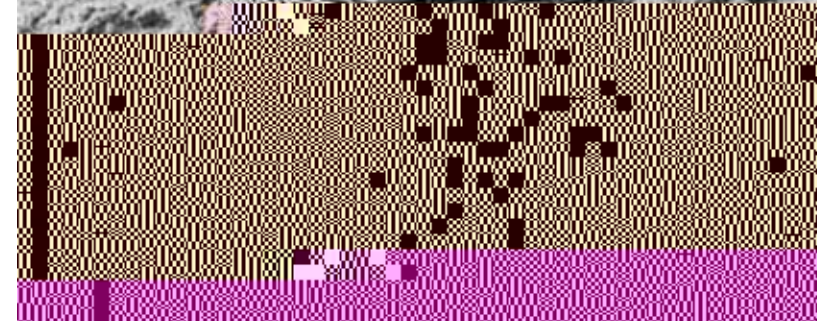
(d. 27 cm, š. 20 cm; NZM E 20150)

Wooden vessel

→ **Koš na sbírání brambor**

(NZM 33420)

Basket for collecting potatoes



→ **Košíky na brambory**

(NZM 50075)

Baskets for potatoes





↑ Ruční sběr brambor do košů  
(NZM 103988)

Collecting potatoes into baskets



↑ Výroba koše na brambory, 1953  
(NZM NS 2114)

Producing a potato basket, 1953

## Pilný košík

Náš košík bramborák chvílku nezahálí,  
i rajska jablíčka pěkně si v něm chválí,  
ten už nesl dobrot pane, za nic on se nestydí,  
nosit, nosit, nepřestane, dokud vše se nesklidí.

František Hrubín, 1956